

Tyrimas „Akademinio sąžiningumo indeksas 2015“

Tyrimu „Akademinio sąžiningumo indeksas“ siekiama nustatyti akademinio nesąžiningumo paplitimą Lietuvos aukštosiose mokyklose bei įvertinti paskutinių dvejų metų sąžiningumo pokytį. Taip pat sužinoti, kas, tyrime dalyvavusių studentų nuomone, lemia nesąžiningą elgesį bei kokios priemonės efektyviausiai užkirstų jam kelią.

Šį tyrimą Studentų sąjunga atlieka trečią kartą. Analizėje naudojami 2013 ir 2015 m. tyrimų duomenys. Tyrimas „Akademinio sąžiningumo indeksas“ yra iš dalies finansuojamas LR Švietimo ir mokslo ministerijos lėšomis.

Studentų apklausa

Tyrimo analizuojami dviejų bangų duomenys. Pirmoji tyrimo banga vyko 2013 m. kovo 30-balandžio 7 dienomis, buvo apklausti 1638 studentai. Antroji – 2015 m. kovo 20-balandžio 4 dienomis, apklausti 1243 studentai.

Vienkartinė klausimyno nuoroda studentams buvo siunčiama elektroniniu paštu. Elektroninio pašto adresai buvo atsitiktiniu būdu atrinkti iš Lietuvos studento pažymėjimo duomenų bazės. Neužpildžiusiems klausimyno buvo siunčiamas vienas priminimas.

2015 m. tyrimo rezultatai

Tyrimas parodė, kad dažniausiai studentai sukčiauja atlikdami savarankiško darbo užduotis. Savarankiško darbo užduotys atliekamos pasitelkiant kitų asmenų pagalbą, atliekant grupinį darbą ne visi atlieka savo dalį. Taigi dažniausiai sukčiaujama vykdant užduotis, kuriuose sunkiausiai įvertinti, ar studento darbas atliktas tinkamai.

Pusė apklaustų studentų mano, kad jų fakultete paplitęs nesąžiningumas atsiskaitymų metu – nusirašinėjama, naudojamos paruoštukės („šperos“). Ir tik ketvirtis teigia, kad sukčiavimai per atsiskaitymus jų aplinkoje visai nepaplitę. Du iš penkių studentų įsitikinę, kad jų fakultete studentai atsiskaitymų užduotis gali sužinoti iš anksto. Dažniausiai tai vyksta užduotis sužinant iš atsiskaitymą jau turėjusių kolegų. Tai rodo, kad dėstytojai turi kur pasitemti kurdami autentiškas užduotis ir jas keisdami.

Du pentadaliai apklaustų studentų mano, kad jų fakultete paplitęs, ar greičiau paplitęs svetimo darbo dalių pateikimas kaip savo. Tai yra neatsisakoma mokyklinių „referatų“ idėja, kai rašto darbas yra „lipdomas“ iš įvairiuose šaltiniuose rastos medžiagos, nenurodant tikrosios autorystės, ar ją nurodant netinkamai. 12 proc. teigia, kad jų fakultete labai paplitęs rašto darbo pirkimas, 16 proc. teigia, kad toks elgesys labiau paplitęs. Taigi, daugiau nei ketvirtis studentų mano, kad jų fakultete perkami ir pateikiami vertinimui ne pačių studentų rašyti darbai.

Duomenų falsifikavimas (citatų iškreipymas, siekiant pagrįsti savo idėją, duomenų klastojimas ar išgalvojimas) paplitę mažiau.

Džiugu, kad studentai mano, kad dėstytojai juos vertina pakankamai objektyviai. Tik 4 proc. apklaustų studentų mano, kad jų fakultete paplitęs dėstytojų papirkinėjimas dovanomis ar pinigais. Mažiau nei penktadalis mano, kad dalis studentų palankiau vertinami dėl savo veiklos, kuri nesusijusi su mokslais (sportas, visuomeninė veikla). Trečdalis mano, kad juos dėstytojai vertina remdamiesi savo simpatijomis ar antipatijomis.

Pokyčiai lyginant su 2013 m.

Vertinant nesąžiningo elgesio paplitimą matomi teigiami pokyčiai. Tačiau daugeliu nesąžiningumo formų atveju šis poslinkis yra pakankami nedidelis, neženkliai perlipantis paklaidos ribą.

Ryškiausias teigiamas pokytis matomas vertinant „paruoštųjų“ naudojimo paplitimą. Ši nesąžiningumo forma išlieka viena populiariausių, tačiau jei prieš porą metų šią veiklą paplitusia ar greičiau paplitusia įvertino 61 proc., šiemet tokių sumažėjo iki 48 proc. Tačiau net vykstant teigiamiems pokyčiams, tik ketvirtadalis studentų mano, kad jų fakultete visai nepaplitęs toks nesąžiningumas.

Ženklius teigiami pokyčiai matomi ir vertinant plagiavimo paplitimą. Nuo 48 proc. iki 39 proc. sumažėjo manančių, kad jų fakultete dažnai darbuose naudojama medžiaga nenurodant autoriaus. 7 proc. sumažėjo teigiančių, kad jų bendramoksliai perka rašto darbus.

Mažiausiai ženklus pokytis matyti vertinant tai, kaip studentai atlieka savarankiškus darbus bei kaip dažnai pavyksta sužinoti būsimų atsiskaitymų užduotis. Taigi tose srityse, kur sunkiausiai galima studentų priežiūra.

NESAŽININGŲ VEIKŲ PAPLITIMAS

Kiek plačiai, Jūsų vertinimu, fakultete, kuriame studijuojate paplitę šie reiškiniai?

1 grafikas. Nesąžiningų veikų paplitimas 2013–2015 m.

Sąžiningumo indeksas

Akademinio sąžiningumo indeksas yra įrankis, įvertinantis akademinio nesąžiningumo apraiškų paplitimą Lietuvos aukštosiose mokyklose. Kuriant indeksą buvo siekiama aprėpti įvairias nesąžiningas veikas, tam buvo sukurtas nesąžiningų veikų klasifikatorius.

Kuriant tokį klasifikatorių buvo surinkti įvairiuose šaltiniuose nurodyti akademinio nesąžiningumo atvejai, kurių sąrašas buvo papildytas susitikimų su studentais metu išsakytais sukčiavimo būdais (viso gauti 34 akademinio sukčiavimo būdai). Gautas sąrašas buvo aptartas diskusijų grupėse su kelių aukštųjų mokyklų studentais. Buvo prašoma įvertinti pateiktų sukčiavimo būdų paplitimą. Taip buvo atmesti nesąžiningumo atvejai, kurie Lietuvos aukštosiose mokyklose nėra aktualūs. Likę nesąžiningo būdai buvo sugrupuoti į penkias grupes ir kiekvienoje pateikti po 2 arba 3 toms grupėms labiausiai būdingi nesąžiningumo atvejai, viso 12 nesąžiningų veikų.

Nesąžiningų veikų grupės	Nesąžiningos veikos
Svetimo teksto ar idėjų pasisavinimas / Plagiavimas	Kitų asmenų darbo, jo ištraukos panaudojimas savo darbe nenurodant tikrojo autoriaus
	Rašto ar kito darbo pirkimas ir pateikimas įvertinimui kaip savo.
Netinkamas savarankiško darbo užduočių atlikimas	Atliekant komandinę užduotį vienas ar keli grupės nariai neatlieka savo darbo dalies.
	Nesavarankiškas individualios užduoties atlikimas.
Sukčiavimas viešų atsiskaitymų metu	Užduočių ir (ar) atsakymų gavimas prieš atsiskaitymą raštu (užduotys sužinomos iš egzaminą jau laikusių studentų ar kitokiais būdais).
	Papildomų priemonių („šperų“, konspektų ir pan.) naudojimas egzaminų metu, kai jomis naudotis nėra leidžiama.
	Nusirašinėjimas ir kitokia forma iškito studento atsiskaitymo metu gaunama informacija.
Neobjektyvus vertinimas	Dėstytojo vertinimas priklauso ne tik nuo studento žinių, bet ir nuo asmeninių simpatijų/antipatijų.
	Dėstytojų papirkinėjimas pinigais ar dovanomis siekiant geresnio įvertinimo.
	Dalis studentų – sportininkai, studentų savivaldos atstovai, ar kiti žinomi žmonės – vertinami geresniais pažymiais dėl jų popaskaitinės veiklos.

Falsifikavimas	Tyrimo duomenų išgalvojimas (neatliekamas, ar nepilnai atliekamas laboratorinis darbas, apklausa ar kitas tyrimas, o duomenys išgalvojami).
	Citatų iškraipymas ar sukūrimas siekiant pagrįsti savo idėją.

1 lentelė. Akademinio nesąžiningumo formų klasifikacija

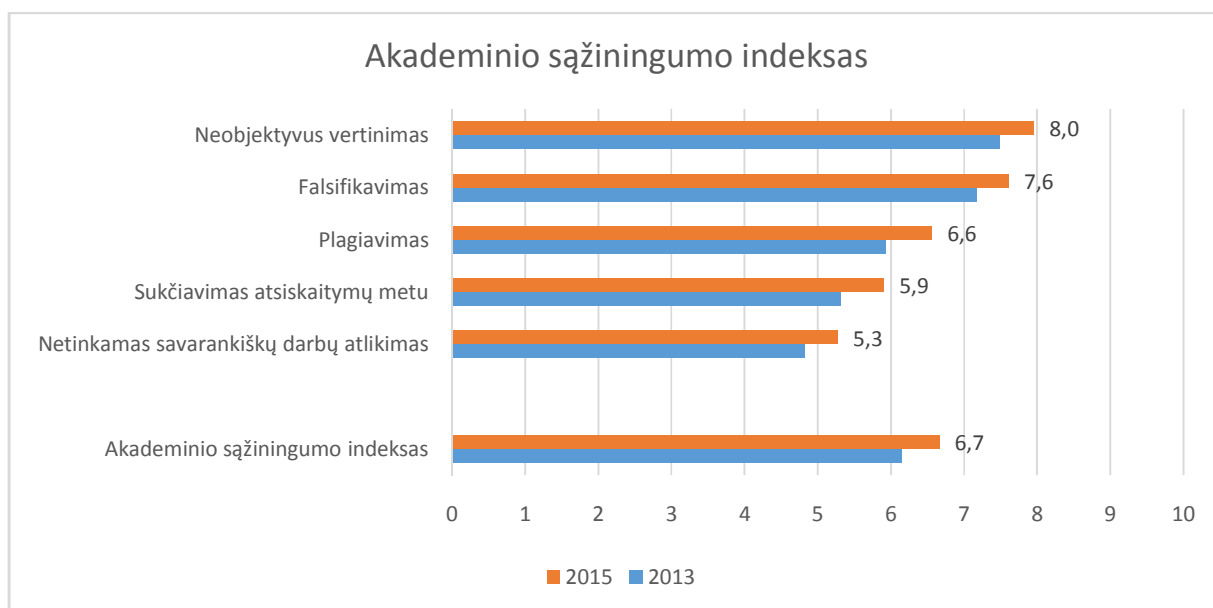
Visos dvylika akademinio nesąžiningumo formų tyrimo metu buvo pateikti studentams ir paprašyta įvertinti, kiek plačiai, jų nuomone, fakultete, kuriame jie studijuoja paplitę nurodyti reiškiniai. Šių veiklų paplitimas buvo paverstas į skalę, kur 1 – nesąžiningas elgesys itin paplitęs, 10 – nesąžiningo elgesio nepasitaiko (1 grafikas).

Šių elgesio formų paplitimo pasiskirstymas pateiktas dešimtbalėje skalėje, kurioje 1 – nurodyta elgesio forma labai paplitusi. 10 – nurodytas elgesys visai nepaplitęs.

Elgesio forma	2013	2015
Kitų asmenų darbo/ jo ištraukos panaudojimas savo darbe nenurodant tikrojo autoriaus.	5,45	6,10
Rašto ar kito darbo pirkimas ir pateikimas įvertinimui kaip savo.	6,41	7,02
Atliekant komandinę užduotį vienas ar keli grupės nariai neatlieka savo darbo dalies.	4,58	4,92
Nesavarankiškas individualios užduoties atlikimas.	5,05	5,62
Užduočių ir/ar atsakymų gavimas prieš atsiskaitymą raštu (užduotys sužinomos iš egzaminą jau laikusių studentų ar kitokiais būdais).	6,12	6,41
Papildomų priemonių („šperų“, konspektų ir pan.) naudojimas egzaminų metu, kai jomis naudotis nėra leidžiama.	4,64	5,58
Nusirašinėjimas ir kitokia forma iš kito studento atsiskaitymo metu gaunama informacija	5,15	5,73
Dėstytojo vertinimas priklauso ne tik nuo studento žinių, bet ir asmeninių simpatijų/antipatijų	6,14	6,57
Dėstytojų papirkinėjimas pinigais ar dovanomis siekiant geresnio įvertinimo.	8,76	9,23
Dalis studentų – sportininkai, studentų savivaldos atstovai, ar kiti žinomi žmonės – vertinami geresniais pažymiais dėl jų postudijinės veiklos.	7,53	8,08
Tyrimo duomenų išgalvojimas (neatliekamas, ar nepilnai atliekamas laboratorinis darbas, apklausa ar kitas tyrimas, o duomenys išgalvojami).	6,86	7,23
Citatų iškraipymas ar sukūrimas siekiant pagrįsti savo idėją.	7,49	7,99

2 lentelė. Nesąžiningų veiklų įvertis

Pagal nesąžiningų veiklų paplitimą apskaičiuotas Akademinio sąžiningumo indeksas

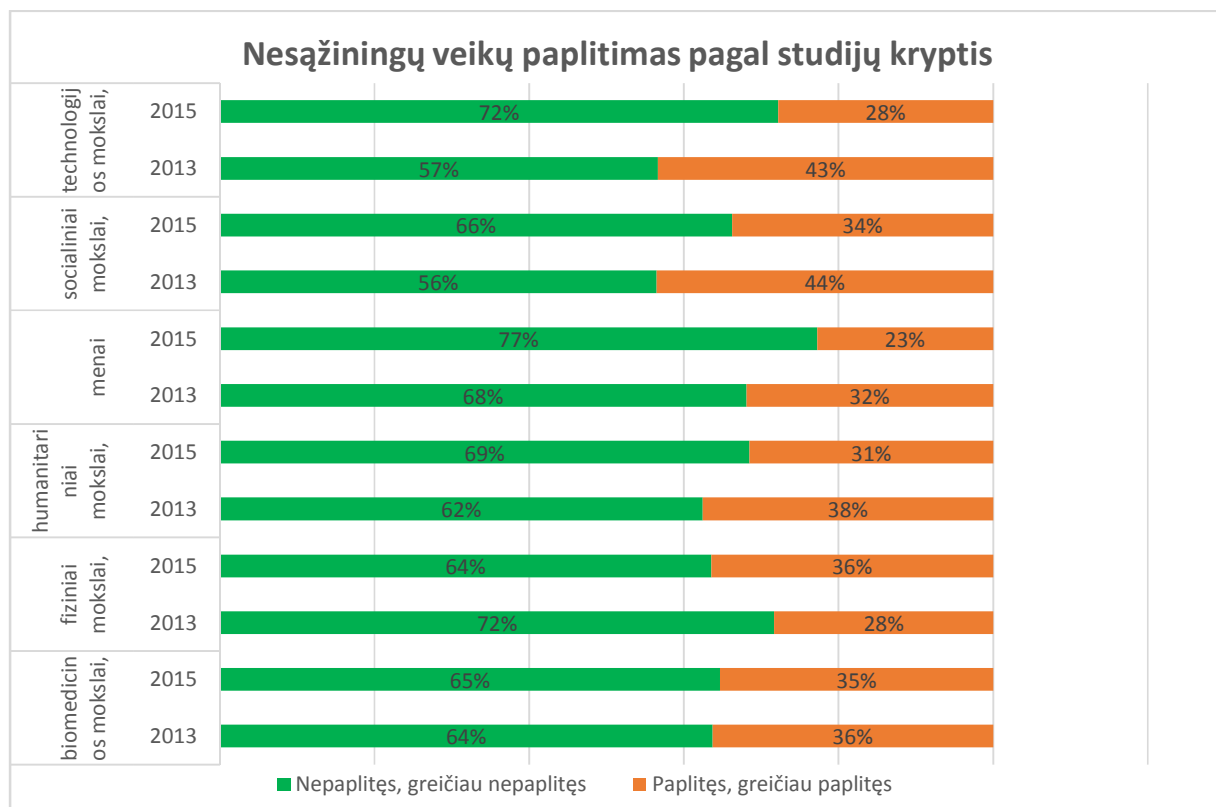
2 grafikas

Akademinio sąžiningumo pasiskirstymas pagal įvairias charakteristikas

Nesąžiningų veikų paplitimas pagal studijų sritis

Akademinio sąžiningumo lygis pakankamai ženkliai skiriasi lyginant įvairias studijų sritis. Sąžiningiausi – menų atstovai. Tačiau galima spėti, kad tam įtaką daro ir specifinė atsiskaitymo forma. Kiek netikėtas augantis nesąžiningumas tarp fizinių mokslų atstovų. Reikia turėti galvoje ir santykinai nedidelį šių mokslų atstovų skaičių imtyje (2013 m. – 111, 2015 m. – 76), kas lemia didesnes paklaidas.

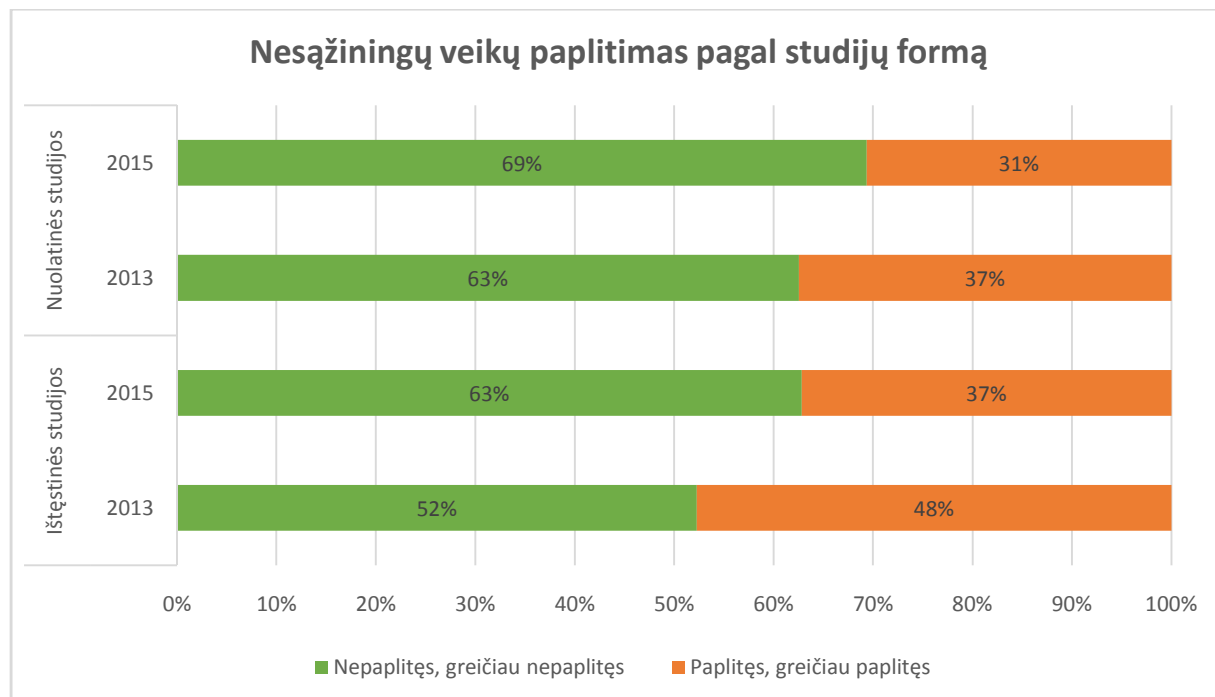
Tačiau ženkliai kito ir socialinių mokslų sąžiningumo lygis. Šių mokslų atstovų skaičius imtyje gerokai didesnis. Taigi, akademinio sąžiningumo pokyčiai vyksta netolygiai vertinant skirtingas studijų kryptis. Tikslėnes tendencijas parodys būsiami tyrimai.

3 grafikas

Nesąžiningų veikų paplitimas pagal studijų formą

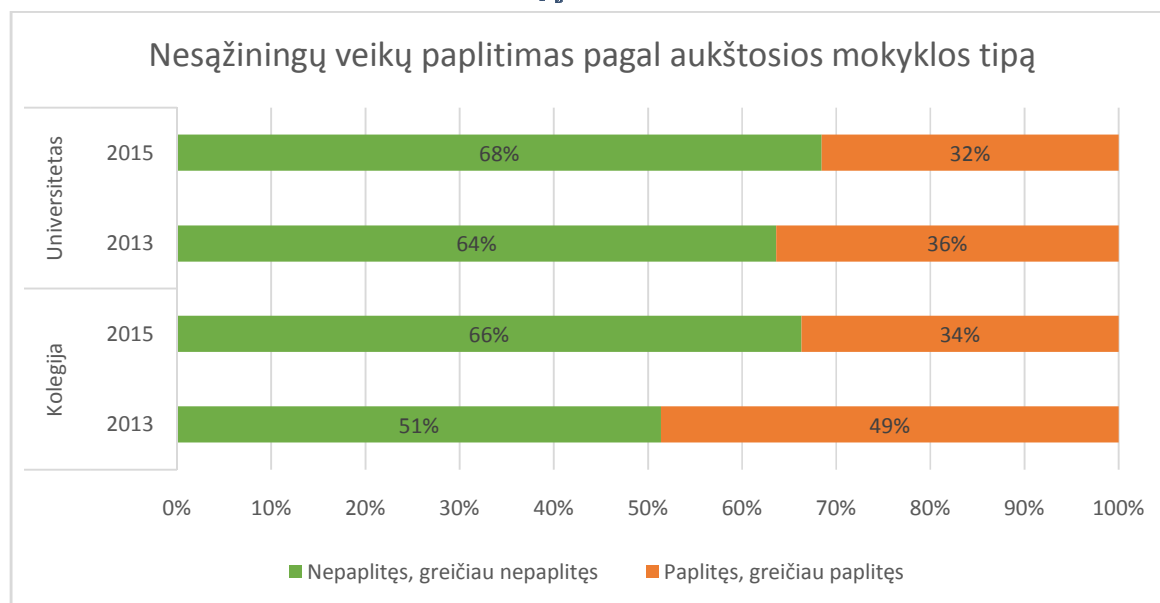
2013 m. buvo pakankamai didelis skirtumas tarp išstestinių bei nuolatinė studijų formų studentų pagal akademinio nesąžiningumo paplitimą. Šis skirtumas šiomet gerokai mažesnis. Taigi, tarp išstestinių studijų studentų vyksta ryškesni teigiami pokyčiai, nors nuolatinė studijų studentai savo studijas vertina kaip kiek labiau sąžiningas.

4 grafikas

Nesąžiningų veikų paplitimas pagal aukštosios mokyklos tipą

Dar vienas šių metų tyrimo netikėtumas – išnykęs skirtumas tarp nesąžiningų veikų paplitimo universitetuose ir kolegijose, kuris prieš porą metų buvo pakankamai ryškus. Universitetuose sąžiningumo situacija lieka panaši, tačiau kolegijose matomi ryškūs teigiami pokyčiai.

5 grafikas

Studentų nuostatų ryšys su akademinio nesąžiningumo paplitimu

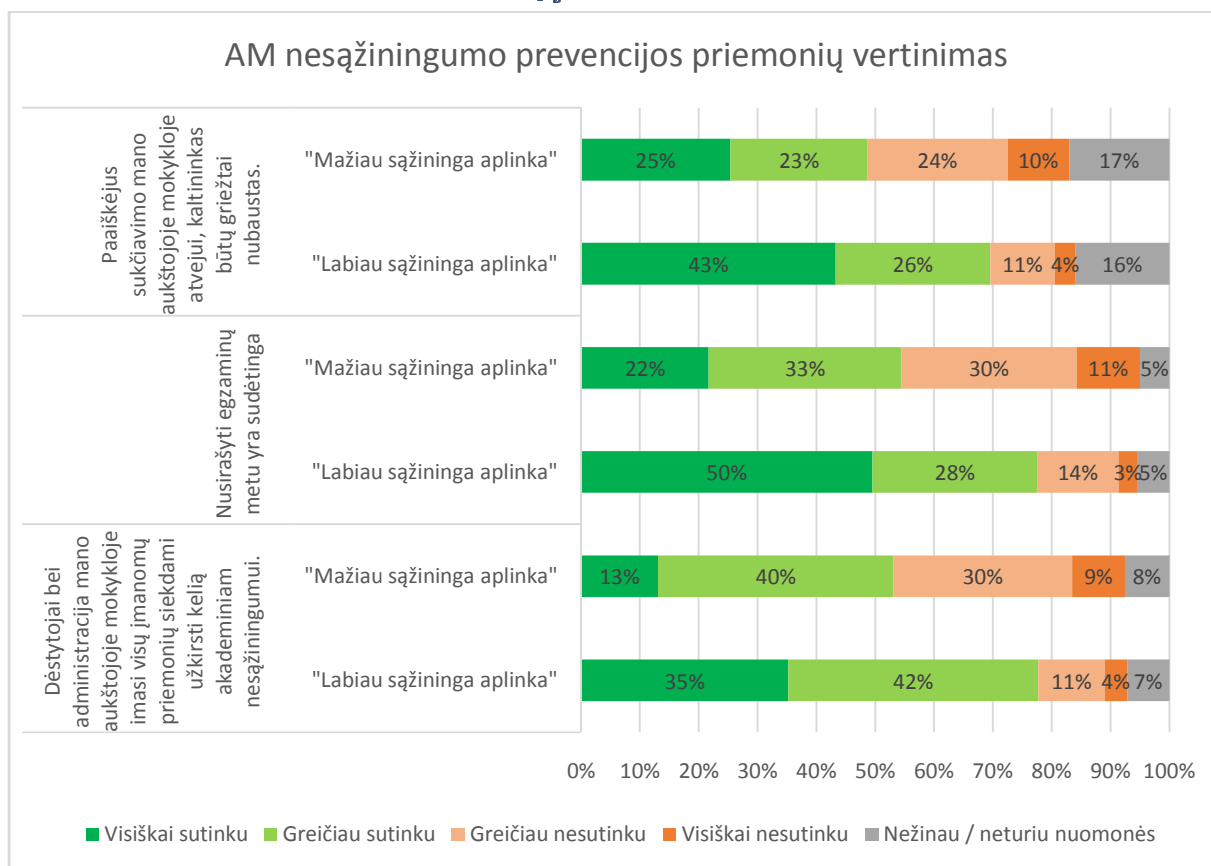
Tyrimo metu buvo vertinama studentų motyvacija, pasitenkinimas studijomis ir klausama, kaip vertinamos aukštosios mokyklos taikomos prevencijos priemonės. Visi šie vertinimai labai neženkliai skyrėsi nuo duomenų, kurie buvo gauti prieš porą metų. Tai gana natūralu, nes nuostatos ir studijų vertinimai keičiasi pakankamai lėtai.

Siekiant palyginti, ar šie vertinimai skiriasi tarp studentų, kurie studijuoja fakultetuose, kuriuose, studentų nuomone, mažiau paplitęs akademinis sąžiningumas ir tu, kuriuose nesąžiningo apraiškos yra dažnesnės, studentai pagal nesąžiningų veikų paplitimą buvo suskirstyti į dvi apylyges grupes, kurios buvo įvardintos „labiau sąžininga aplinka“ ir „mažiau sąžininga aplinka“.

Aukštosios mokyklos taikomų nesąžiningo elgesio prevencijos priemonių vertinimas

Pagal šį kriterijų aiškiai matyti, kad studentai, kurie mano, kad jų fakultete dažnai elgiamasi nesąžiningai, ženkliai prasčiau vertina aukštosios mokyklos taikomas nesąžiningumo prevencijos priemones.

„Sąžingos aplinkos“ studentai mano, kad dėstytojai ir administracija siekia užkirsti kelią akademiniam nesąžiningumui, kad nusirašyti atsiskaitymų metu yra sudėtinga, o pagautas sukčiaujant studentas sulauktų griežtų sankcijų.

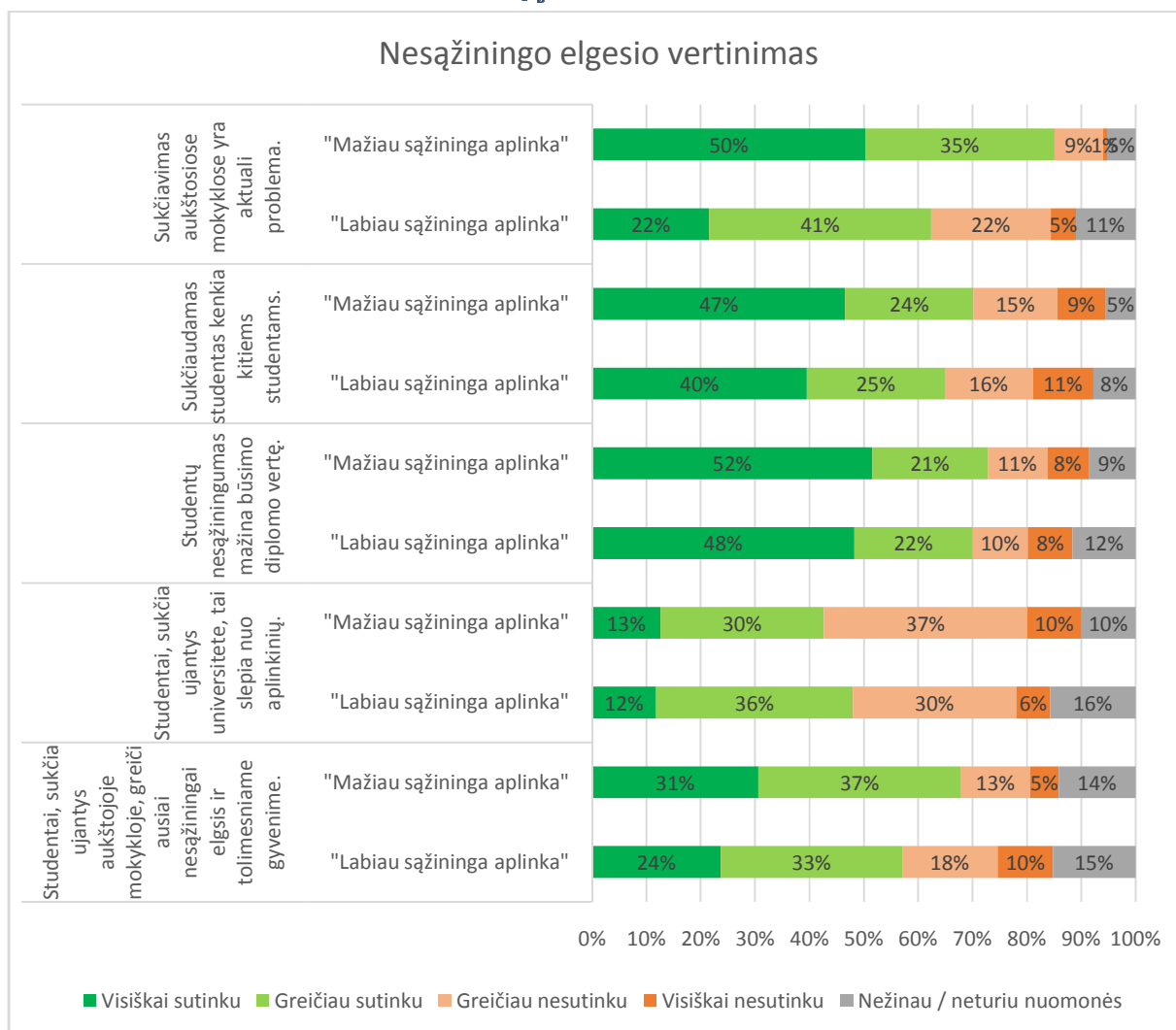
6 grafikas

Nesąžiningo elgesio vertinimas

Sociologai bei kriminologai kalbėdami apie nesąžiningo elgesio vertinimą dažnai naudoja neutralizacijos teoriją (D. Matza ir G. Sykes, 1957), kuri nusako, kaip nesąžiningai besielgiantys asmenys ieško pateisinimų savo elgesiui. Tai tarsi buvo galima tikėtis, kad studentai, matantys daug nesąžiningo elgesio apraiškų savo fakultete (tikėtina ir patys taip besielgiantys) atlidžiau vertins akademinio nesąžiningumo apraiškas. Tačiau tyrimas parodė priešingą situaciją.

Dauguma studentų sutinka, kad sukčiavimas aukštosiose mokyklose yra aktuali problema. Tačiau taip manančių yra gerokai daugiau tarp „nesąžiningos aplinkos“ studentų. Studentai iš „mažiau sąžiningos aplinkos“ labiau sutinka, studentas sukčiaudamas kenkia kitiems studentams, kad sukčiavimas mažina diplomo vertę.

Mažiau nei pusė studentų mano, kad sukčiaujantys studentai tokį elgesį slepia nuo bendramokslių. Taigi, toks elgesys nėra visuotinai matomas kaip gėdingas ir smerktinas.

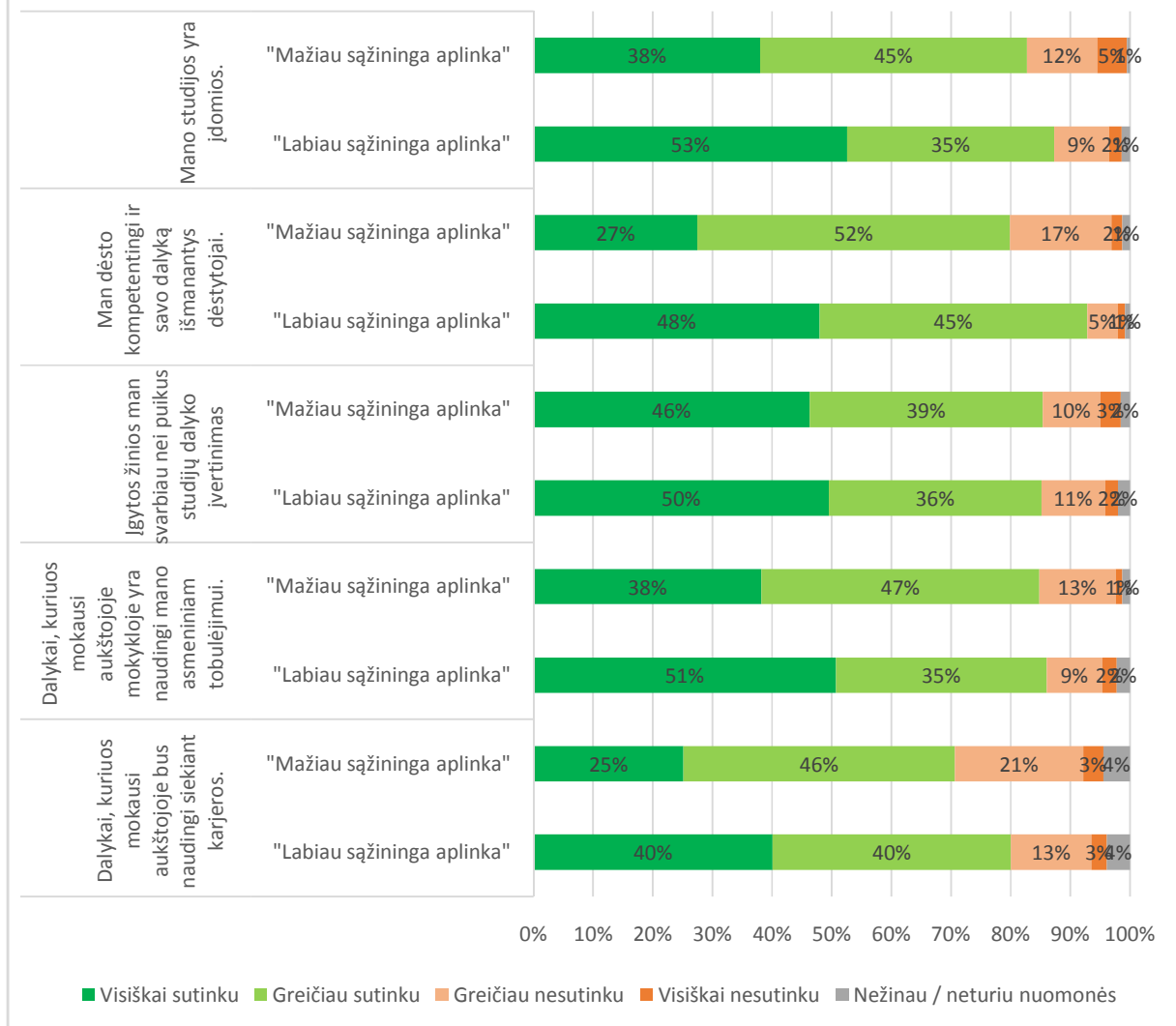
7 grafikas

Pasitenkinimas studijomis

Tyrimas rodo, kad dauguma apklaustų studentų yra iš esmės patenkinti savo studijomis.

Studentai iš „sąžiningos aplinkos“ studijomis patenkinti labiau. Tiesa, gana sudėtinga nusakyti priežastinius ryšius. Tikėtinos prielaidos, kad aukštosios mokyklos, kurios daug dėmesio skiria studijų kokybei, stengiasi užtikrinti akademinį sąžiningumą. Su tuo glaudžiai susijęs pasitenkinimas savo studijomis.

Pasitenkinimas studijomis

8 grafikas

Išvados glaustai

Nors ryškių šuolių nematyti, akademinio sąžiningumo situacija gerėja. Didžiausias teigiamas pokytis – mažėjantis nesąžiningumas atsiskaitymų metu. Studentai rečiau naudoja paruoštukes, mažiau nusirašinėja. Mažėja studentų manančių, kad jų bendramoksliai plagijuoja, perka rašto darbus.

Tačiau atlikdami savarankiško darbo užduotis, studentai sukčiauja panašiai, kaip ir prieš porą metų. Studentai tiek pat dažnai linkę bandyti sužinoti būsimų atsiskaitymų užduotis. Taigi, lėčiausiai kinta tos veiklos, kuriose sunkiausia užtikrinti tinkamą darbų priežiūrą.

Tyrimas atskleidė, kad studentai dažniausiai sukčiauja atlikdami savarankiškus darbus bei viešų atsiskaitymų metu. Pusė studentų teigia, kad jų fakultete per atsiskaitymus naudojamos paruoštukės, nusirašinėjama. Du penktadaliai mano, kad paplitęs svetimo darbo ištraukų pateikimas kaip savo vertinimui.

Bendrai žvelgiant, akademinio sąžiningumo situacija gerėja lėtai ir pakankamai tolygiai. Tačiau nagrinėjant sąžiningo pokyčius pagal aukštosios mokyklos tipą, studijų formą, matyti gerokai įvairesni pokyčiai. Prieš porą metų buvo įvardinta, kad kolegijų studentai dažniau elgiasi nesąžiningai lyginant su universitetų studentais. Tačiau šių metų tyrimas atskleidė, kad tarp universitetų bei kolegijų studentų sąžiningumo vertinimo prasme nebeliko skirtumų. Taigi, kolegijose situacija sparčiai gerėja, o universitetuose šioje srityje pokyčiai nežymūs. Panašiai ištęstinių studijų studentai sparčiai „vejasi“ nuolatinių studijų studentus.

Studentų nuostatos bei studijų vertinimas, kaip buvo galima tikėtis, keičiasi lėtai. Šių metų tyrimas dar kartelį patvirtino, kad sąžininguose fakultetuose studijuojantys studentai labiau patenkinti savo studijų kokybe, geriau vertina dėstytojų bei administracijos pastangas kovoti su akademinio sąžiningumu.